

QUÆSTIO MEDICA,
CARDINALITIIS DISPUTATIONIBUS
MANE DISCUTIENDA
IN SCHOLIS MEDICORUM,

Die Jovis quinta Maii 1707.

M. PETRO-JOANNE BURETTE,
E REGIA INSCRIPTIONUM
ET NUMISMATUM ACADEMIA,
DOCTORE MEDICO,
PRÆSIDE.

An à Gymnastice, optimus segnioris Diaphoreticos stimulus?

I.

TUPENDA M Effluviarum potestatem qui nescit, is Naturæ vires penitus ignorat. Effluviarum nomine veniunt Corpuscula, mole minima, virtute maxima, quæ ex intimis corporum naturalium penetralibus, nunc perenni, nunc interrupto fluxu erumpunt. Talis evaporationis causa, rapidissimus ætheræ materiæ cuncta pervadentis motus. Finis, mutus partium Orbis universi consensus. Tenuissimum quid expirant Fossilium vel durissima: Metalla, Lapides, Gemmæ, ne Adamante quidem excepto. Hinc Electrica & Magnetica virtus, hinc odorum omnium ratio, hinc occultiorum qualitatum efficacia

omninò pendet. At nusquam uberior iste Effluviolum proventus, quam in genere Viventium. Undenam Plantarum Vegetatio, nisi ab assiduo succi aquosi, sursum nitentis, particulas nutritias secum usque convehentis, & depositâ sarcinâ jugiter exhalantis, motu? Hinc uliginosa Cœli solique constitutio in Regionibus nemorosis, cæsis arboribus emendatur, & siccior evadit; humore parcius exhalante. Quid Animalium Vita, nisi *συμπνοία μία, ξύρροια μία*; merus confluxus, mera conspiratio? Corpus eorum undecumque pervium est, ultrò citròque; Humanum, præ cæteris, utpote quod, pro ratione molis, & majori sanguinis copiâ turgat, & luculentiori caloris vigeat *ἐκλάμψι*. Mirabilis existit Machina, ex innumerabilibus Tubulis coagmentata, flexilibus, elasticis; liquore distentis ad sensum *ὁμογενῆ*, reverâ ex dissidentibus constante particulis, exquisitè permixtis, & secum invicem placidè colluctantibus. Hinc totus incalescit; ut à Tubulorum elasticâ virtute & contractionibus, celeriter circumfertur. Intestini Sanguinis dissidii & Circuitionis terminus, succi ad nutritionem utilis ab inutili secretio. Secretionum omnium meta & complementum, Diaphoresis. Hæc, insensilis Effluviolum ad Vitam fovendam ineptorum exhalatio, duplicis organi perficitur interjectu; Cutis, & Pulmonis. Gemino exitu, per cæcos meatus, tanta quotidie succi partibus alendis minùs idonei copia diffilatur, quanta vix, quindecim diebus, per vias patentiores, eliminari solet. Id *Σπαιρικοῖς* innotuit experimentis, quibus etiam deprehensum, si alimenta, cum solida, tum liquida, singulis diebus ad libras octo ingerantur, eorum quinque libras per Diaphoresin effluere. Inde patet, quanti sit ad Sanitatem momenti, huic secretioni suum perpetuò servari tenorem; nec obscurum, quantos tumultus eadem coercita moveat, quamque frequenter acutos procreet Morbos. In id itaque potissimum incumbat Medicus, ut segniori Diaphoresi stimulos addat, varias adjuvando causas, quæ secretionem eam promovere valeant.

II.

EGESTIONEM adeò copiosam, ac tantoperè necessariam, triplex præsertim causa fovet ac provehit: exquisita succorum attenuatio; expeditus eorum circuitus; & viarum laxitas. Quò sanguis potentiùs subigitur & subtilior evadit, eò leviori negotio vasculorum & *fibrillarum* subit capillamenta; eò citiùs è sinu suo nutritias depromit particulas aliquantisper com-

moraturas, superfluas & accrescere non habiles extrudit. Quò
 celerius & expeditius idem latex circumagitur; eò tenuius divi-
 ditur, eò magis laxatur ipsius compages, singulisque offert incer-
 niculis *moleculas* magis evolutas & ad secretionem aptiores: eò
 frequentius Cutis & Pulmonis spiracula revisit, eorumque gau-
 det com meatu. Quò tramites magis patent, eò feliciter absolvi-
 tur Effluviorum *ἀναρρύασις*; & proinde, eò velocius varii sangui-
 nis vortices revolvuntur, magisque totus atteritur liquor. Tam
 operosum *Μυρμηκία* fibrarum miris plexibus, contractiunculis,
 elastico nifui, *oscillationibus* maximè adscribendum. Fibrarum vis
 elastica & *oscillatio*, à nativa earum texturâ, necnon ab æthereæ
 substantiæ motu perniciosissimo: earumdem contractiones, partim
 ab elastico & *oscillatorio* earum conatu, partim à spiritu animalium
 influxu, repetendæ sunt. Indefinente tot organorum per-
 cussione comminuitur magis ac magis alibilis humor; intra peni-
 tiores canaliculorum recessus adigitur, solitæque periodi stadium
 percurrit. Inde vitales igniculi, repetitis ictibus, excitantur. Inde
 varii secernuntur humores, variis usibus destinati, vel penitus
 inutiles. Omnes illæ gestiones in Diaphoresin desinunt; cujus
 ubertas inculpatam arguit regiminis animalis integritatem; penu-
 ria, è contrario, imminutam trituræ torpentis vim, adeoque sta-
 gnantes succos & languidiorem Circuitum accusat. Hinc, quic-
 quid vel ingenitum fibrarum tonum molliendo resolvit, vel eas-
 dem irritando vellicandoque in spasmos corrugat; quicquid suc-
 cum ingenerat lentum ac tenacem, tubulisque suis diutius hæ-
 surum; quicquid nimias virium ac spirituum jacturas importat;
 quicquid cutis contextum crispando, vel meatus occludendo, Eva-
 porationis quotidianæ vias obstruit: id omne Diaphoresin, ma-
 ximo totius Machinæ detrimento, labefactat. Ejus generis sunt,
 Aër humidus, pluviumque cælum; liquorum ardentium potus,
 ingluvies, alimenta *δυσπεψία*; Venus & Vigiliæ immodicæ; de-
 fatigatio, vel ex nimio labore, vel ex animi *Παθήματα* vehemen-
 tionibus; otiosum nimis, supinum, ac veternosum vitæ genus;
 frigus externum, & cutis sordes. Licebit verò segniorem Dia-
 phoresin stimulare, variisque noxis ab ea cunctante ingruentibus
 obviam ire, nunc tenuiori Diatrâ, nunc Venæ-sectione, cum san-
 guinis pondere vires opprimuntur. Est, cum Cathartica oppor-
 tunè propinata, vel blandiora Diaphoretica, in eo casu, pro-
 sunt. At nihil efficacius, & Naturæ ingenio convenientius, eam

secretionem promovet , quàm ⁴Gymnastice , seu Exercitatio sapienter instituta.

III.

EXERCITATIO definitur, Motus corporis humani paulò vehementior, spontaneus, cum anhelitùs immutatione, sanitatis tuendæ gratiâ comparatus. Ei suos fines suumque modum præscribere, Artis Gymnasticæ officium est. Hæc Medicæ potissimum ditionis, apud veteres, cum Græcos, tum Latinos, impensè fuit exulta. Tantæ, ad prosperæ valetudinis tutelam, necessitatis reputabatur tunc temporis, ut publicæ administrationis pars censeretur; suos haberet Magistros, qui homines tam salutaris Disciplinæ minimè rudes & ignaros paterentur; sua jactaret Gymnasia, suas Palæstras ac Thermas, ubi patentissimus omnigenis Exercitiis campus aperiretur. Exercitiorum penes eos genera quam plurima; quorum alia Bellicam virtutem, alia Athleticam laudem, reliqua sanam firmamque habitudinem procreabant. Eorum præcipua solo, eoque voluntario, corporis motu indigent, qualia sunt Orchesticon & Palæstricon: nonnulla verò agentia quædam externa sibi met adfiscunt, ut Equitatio, Gestatio, &c. Quædam violentos corporis motus, ac vehementes artuum *συνεργαίς* exigunt; ut Lucta, Pugilatus, Pancratium, &c. Quædam, è contra, placidiori motu peraguntur; ut Saltatio, Ambulatio, &c. Gymnasticæ Veteres adungebant varias *ἡγεμονίας*, extrinsecùs adhibendas; Sudationes, Balnea, Friktiones, Inunctiones, Diapasmata. Singulis sua Loca, sui Ministri. Nihil, apud eos, Exercitationis studio, tam publicè, quàm privatim, diligentius usurpatum. Eo regimine, non solum corporis firmabant vires, sed & plurimos arcebant Morbos, quorum ignavia parens. Hinc Galenus infinitos propemodùm imbecilles ad *ἐνέχειαν* revocasse, solâ Gymnastice, gloriatur. Et certè, in eo negotio, Veteres palmam nobis præripiebant; si verò vincimus eos tot nuper inventis circa rerum naturalium causas, aut Remediorum pompam ac luxuriam; iis profectò longè sumus inferiores, in administrandis rebus ad *ὑγιεινὰ* pertinentibus, & speciatim in Exercitiorum ratione: cujus neglectu, manca penitus habenda est Medicina Recentiorum. Hinc, quod illi sanitatis robur, almæ Naturæ propensione obsequentes, id est, Corpus assidue exercendo, sicque blandis sudoribus & benigniori Diaphoresi indulgendo, certo certius obtinebant; nos arti præpostera innixi, tanto Pharmacorum

apparatu, vix ac ne vix quidem consequimur : & sæpenuerò gravissimas desidæ, quâ diffuimus, pœnas, immani sanguinis nostri jacturâ, vel debacchantis Cathartici grassatione, sub ipsis Æsculapii Alumnis, luere cogimur. Satiùs foret, nos insanientis illius sapientiæ parcius consultos, Patrum vestigiis insistere, reliquosque iterare cursus, ad Gymnasticen, ceu ad sacram anchoram, confugiendo. Ea nobis offert varias Exercitationum species, quæ singulis Temperamentorum, Ætatum, Sexuum, Anni- tempestatum, & Locorum differentiis accommodari facillè possunt. Inter eas eminet Saltatio, utpotè quam nullum, nec ætatis, nec sexus, nec temporis, nec loci, discrimen excludat. Ab ea, ut & à pluribus aliis Exercitationum generibus, maxima in Sanitatem Vitamque ipsam redundant emolumenta. Omnes vitæ Functiones felicius obeuntur; præsertim totum Diaphoreseos negotium.

I V.

EXERCITIUM spontaneis Musculorum contractionibus perficitur. Contrahuntur Musculi, partim elasticâ potestate fibrarum, ex quibus contexuntur; partim spirituum animalium influxu. Horum crebris excursionibus patientiores muniuntur viæ succo nutritio, ad fovendam fibrarum texturam. Hæ, uberiori benigni roris allapsu, robustiores evadunt, auctâ vi elasticâ. Validi Musculorum Exercitationi famulantium conatus liquorem conceptum urgent, urgendo atterunt, atterendo propellunt intra extremas vasculorum angustias. His superatis, crassior liquoris portio & ad nutritionem adhuc utilis, versus vitæ fontem remeare cogitur; dum tenuior, eaque dilutior, sero constans & salibus effectis, per Cutis & Pulmonis poros effluit ingenti copiâ. Eo pacto, Sanguis molestâ feri nimium proluentis & salium catulientium farcinâ levatus, spiritus defæcatiores Cerebri glandulis affundit; unde novus, organis morûs, advenit vigor. Sic duæ præcipuæ Diaphoreseos causæ, scilicet exquisita succorum tritura, & expeditus eorum Circuitus, Exercitatione insigniter adjuvantur. Sed quanto sanitatis comodo patientes salutari huic secretioni tramites aperiuntur, sin minùs ipsissimâ Exercitatione, saltem iis, quæ ipsam statim excipiunt, ministeriis! Quàm opportunè Tepidariis frigus externum, cutis obstipans meatus, dissolvitur! Quàm suaviter Balneis, & Fricationibus, cutis sordes eluuntur! Quàm prudenter Inunctionibus nimia spirituum difflatio præcaveretur! Hæc toto cœlo à Diaphoresi discrepat, Materiæ per insensilem Diapho-

resin expirantis quantitas ponderosa est, ac trutinâ definitur: immodica spirituum jactura, solo virium prostratarum languore, ac vitalium dispendio munerum, innotescit. Post ampliorem Diaphoresin, & qualem quantâque ingestorum alimentorum copia postulat, Corpus levius & alacrius, ad consueta surgit munia: nimium dissipatis spiritibus, Machina universa collapsa, & proprio pendere quasi opprimitur. Quò expeditius evaporant nutritioni supervacanea, eò uberiorēs spiritus nervosum genus irrigant: intemperantiùs profuso spiritûs animalis penu, cohibetur Diaphoresis, & particulae, quas exhalare oportebat, quietis impatientes, liquorum *ύγρασις* perturbant, eòsque ad inconditos & enormes instigant motus; unde Morborum Ilias. Nec mirum, si à nimio spirituum animalium detrimento, quotidiana defetiscatur Evaporationis *ένεργεια*; cùm tali jacturâ, vis resiliendi deteratur in Fibris; quibus resolutis & flaccescentibus, liquor vitalis inertiùs, cùm attenuatur, tùm propellitur. Utriusque stimuli defectu, debitum non persolvit tributum Diaphoresi, quam, & libero Sanguinis flumine, & idoneo ejusdem attritu, vehementer promoveri, Ratio suadet, Experientia demonstrat.

V.

QUISQUIS igitur aliquam suæ Sanitatis rationem duxerit, is profectò Gymnasticen frequentare non gravabitur. Ejus beneficio, non solum totius Corporis robur, agilitatem membrorum, motuum concinnitatem, *ένεργεια*, comparabit; sed & innumerales ægritudines declinabit. Inde alimenta feliciùs dissolventur, succus nutritius celerius distribuetur, recrementa potentiùs extrudentur. Sed, quod rei caput est, facilior inde & uberior Diaphoresis exurget; cujus quidem vices supplere, Phlebotomiâ largiori, cæterisque Vacuantibus, Medici norunt: At quantò tutiùs jucundiùsque, per idoneam Exercitationem, segnioris Diaphoreses damna præcaventur, quàm semel admissa, Chirurgi vel Pharmacopola manu, refarciuntur! Nec ab eo nos instituto id deteruerit, quod per quietem & somnum, Corpus nostrum Diaphoresi gaudeat longè pleniori; sicque nos, eo nomine, otio veterinòque mancipemus. Reverâ, tunc temporis, viis patentibus, copiosa exhalat materia; sed quam Vigilia & Exercitatio priùs ad exitum adornaverint, probè tritam, circumactam, & à residuæ nutritiaque consortio facilè separabilem. Hinc eò copiosior erumpit, quò prægressum fuerit Exercitationis genus, Corporis viribus & consti-

tutioni magis congruum. Fatendum tamen est, ab Exercitio, vel immodico, vel intempestivo, graviores noxas nonnunquam impendere; vel ipsiusmet Diaphoreseos respectu. Sic Exercitatio, statim à pastu, vehementior, cane cautiùs & angue vitanda. Eâ namque succi crudiores, nondùm à ventriculo subacti, rapiuntur; vel potiùs, in sanguinem, coactis fibrarum spasms, propelluntur: unde mille obstructiones, totidémque blandæ & salubris Diaphoreseos offendicula. Sic etiam, ubi famesurget, labor & Exercitatio vel mediocris fatigat & lædit; ob spirituum, alimonix penuriâ, jam depauperatorum, novam dissipationem. Hinc alimenta postmodùm ingesta perperam & concoqui, & didi, necesse est. Verùm, Gymnastæ prudentis est, sancitis legibus, definire, quid in eo genere profuturum, quid læsurum, longo rerum usu didicerit; quæ singulis hominum temperamentis Exercitia competant, statuere; eorum modos, tempora, loca, variis casibus aptare; uno verbo, summâ industriâ eniti, ne tam salutaris Disciplina, præposterâ usurpatione, aliquid detrimenti Mortalibus afferat; quos potiùs ab infinitis Morborum procellis vindicare nata est, quatenus omnes vitæ functiones roborat, Sanguinem potenter subigit, circumagit; & eadem operâ, ritè præparatam $\Delta\iota\alpha\pi\omega\eta$ solemnî materiæ suppeditat, huicque viam sternit faciliorem.

Ergo à Gymnastice, optimus segnioris Diaphoreseos stimulus.

Proponebat Parisiis JOANNES-CLAUDIUS-ADRIANUS
HELVE TIUS Parisinus, Baccalaureus Medicus.
A. R. S. H. 1707.

Typis Viduæ Francisci Muguet, Regis & Facultatis Medicinæ Typographi.